

Тема: Українська мова у світі. Українська діаспора.

Мета: з'ясувати роль української мови у світі; дати уявлення про українську діаспору та розвиток української мови за межами України; розвивати мовну культуру; виховувати толерантність та почуття патріотизму.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал

Тип уроку: засвоєння нових знань

Хід уроку

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ УЧНІВ

Проблемні завдання та запитання.

- Пригадайте висловлювання видатних людей про мову взагалі та про українську мову зокрема. Про що свідчать ці вислови?
- Яку роль виконує мова в житті людини та суспільства?

II. ОГолошення теми й мети уроку

III. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ

Організаційний момент.

1. Розповідь учителя про зміст навчального матеріалу та державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів.

2. Ознайомлення з підручником.

IV. СПРИЙНЯТТЯ Й ЗАСВОЄННЯ УЧНЯМИ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Робота з підручником.

(Учитель може запропонувати учням прочитати теоретичний матеріал підручника.)

Розповідь учителя з елементами бесіди.

Олесь Гончар писав: «Мова — не просто знаряддя спілкування. Це щось значно вагомніше. Мова — це всі глибинні пласти духовного життя народу, його історична пам'ять, найцінніше надбання століть, мова — це ще й музика, мелодика, барви буття, сучасна художня, інтелектуальна і мислительна діяльність народу».

—Як ви розумієте цей вислів?

Українська мова є рідною мовою українців, які проживають на території нашої держави (за переписом 2001 року рідною її вважали 32,6 млн осіб — 67,5 % населення України й 85,2 % етнічних українців) та поза межами України. У Росії нею володіє 1,8 млн. мешканців, у Молдові, без урахування Придністров'я, українська є рідною для 181 тис. мешканців, мовою щоденного спілкування — для 130 тис. осіб. У Канаді українською володіє 174 тис. осіб, у США 129 тис. мовців, у Казахстані говорять українською 128 тис. осіб, однак володіють більшою чи меншою мірою до 732 тис. осіб. У Білорусі рідною називають українську мову 116 тис. мешканців, у Румунії — 57 тис. мовців, у Польщі — 23 тис. осіб, що постійно проживають на території Польщі, та від 20 до 450 тис. осіб із числа трудових мігрантів; у Бразилії — щонайменше 17 тис. мовців, Словаччині — 11 тис. осіб.

Українська мова за кількістю її носіїв посідає, відповідно до різних джерел, 25-те або 22-ге місце у світі. Вона є також третьою або другою за поширеністю серед слов'янських мов. За різними оцінками, загалом у світі українською мовою говорять від 41 до 45 млн. осіб, вона входить до другої десятки найпоширеніших мов світу.

В Україні близько 31 млн. осіб може спілкуватися українською мовою. Останніми роками ця цифра поступово зростає.

- Як ви думаєте, про що свідчить така статистика?

- Що таке діаспора? Що ви знаєте про українську діаспору у світі?

«Нашого цвіту — по всьому світу». Хвилюючу глибину цього крилатого вислову можна відчутти тоді, коли знайомишся з дивовижними долями українців за кордоном, їхньою невтомною подвижницькою діяльністю. Ще якихось 20-25 років тому слово «діаспора» було ледве не лайливе. Вважалося, що за кордоном живуть виключно «зрадники», «космополіти», «відщепенці». Виявляється, що живуть там такі ж українці, котрим так само, як і нам, дорога Україна, її мова, культура, яких непокоїть її сучасне та турбує майбутнє.

Раніше діаспорою називали розсіяння по різних країнах народу, вигнаного завойовниками за межі батьківщини. Сучасне тлумачення цього поняття дещо відрізняється.

Словникова робота.

Діаспора — це етнічна спільнота, яка живе поз материком, представники якої є повноправними громадянами країни поселення (це відмінність від «імміграції»), члени якої, незалежно від впливу (втручання чи ізоляції) материка утворили для себе організаційні риси, що представляють інтереси цієї спільноти на світовій арені.

У діаспори своє життя, обумовлене органічним почуттям близькості між її членами. Основною прикметою кожного діаспор-ного українця, зокрема, є те, що він вважає себе повноправним громадянином країни свого поселення.

Українці є однією з найчисельніших національних діаспор у багатьох країнах Америки і Європи. З відомих причин економічні й культурні зв'язки зарубіжних українців з батьківщиною упродовж останніх десятиріч послабилися. Хоча останніми роками спостерігається зворотна тенденція. Так, наприклад, у США живе близько 1,2 млн українців і осіб українського походження. За чисельністю вони тут посідають друге місце серед слов'янського населення (після поляків). Найбільша кількість українців зосереджена в північно-східних промислових штатах — Пенсильванії, Нью-Йорку та Нью-Джерсі. Значна кількість американських українців зосереджена також у штатах Массачусетс, Коннектикут, Огайо, Іллінойс, Мічиган, Міннесота, Північна Дакота.

Тепер майже 90 % американських українців живе в містах: 20,6 % з них працює в промисловості, фінансових і торговельних організаціях, 13 % — в армії, 12 % — у школах, 11,5 % — у закладах охорони здоров'я.

Канада посідає друге місце у світі за чисельністю українців: згідно з

переписом, 1989 року тут проживало близько 1 млн осіб. На українців припадає 4 % усього населення Канади.

У Канаді встановлено пам'ятники київському князю Володимиру, Маркіяну Шашкевичу, Тарасу Шевченко, Лесі Українці, Василеві Стефанику, Іванові Франку. Символом української громади в Канаді стала величезна 20-метрова писанка в Вегревілі. Українці навчаються майже в 100 університетах країни.

Основна частина (85 %) бразильських українців живе в штаті Парана. Українці тут зайняті переважно сільським господарством.

У штаті діє 210 греко-католицьких і 6 православних українських церков. Українську мову викладають у 4 світських школах, у кількох духовних коледжах і семінаріях.

Найінтенсивніше імміграційні процеси українського населення в Уругвай та Парагвай відбувалися відразу після Першої світової війни. Сьогодні чисельність українців та осіб українського походження Парагваю оцінюється у 12 тис. осіб.

Уперше сюди почали прибувати переселенці переважно із Західної Волині та Західного Полісся, а також зі Східної Галичини.

У Польщі мешкає 300-600 тис. українців. Основна частина українського населення Польщі живе у Варшаві — 5-10 тис. українців, близько 3 тис. — у Кракові.

У Румунії кількість українців становить 250-300 тис. Переважна частина їх мешкає на півночі країни, поблизу кордону з Україною. Тут нараховується понад 110 тис. українців і членів змішаних українсько-румунських сімей. Центрами значного зосередження українців є Бухарест, Сату-Маре.

Встановлено прямі зв'язки українських громад Румунії Україною. З 1990 року деякі навчальні заклади Львівської та Івано-Франківської областей почали підготовку спеціалістів для українських шкіл у Румунії. Першими румунськими студентами на Львівщині та Івано-Франківщині стали відповідно майже 30-40 вихованців ліцеїв з Мармарощини.

1945 року в Чехословаччині було 298 українських шкіл, у тому числі 3 гімназії, одна вчительська семінарія. У 60-х рр. після процесу словакізації українських шкіл залишилося тільки 57, із них 7 середніх.

У Празькому та Братиславському університетах працюють кафедри української мови.

Прикметною рисою проживання українців за кордоном є їхнє прагнення зберегти рідну мову й передати її своїм дітям та онукам.

V. ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Робота з підручником.

(Учитель може запропонувати учням виконати вправи з підручника.)

Робота в групах.

Прочитайте поезії виконайте їх мовно-стилістичний аналіз*.

УРИВОК З ПОЕМИ «ПРОКЛЯТІ РОКИ»

Блажен, хто гордо кинув рідний край
І з посохом в руці пішов шукати
На чужині незнаній дальній рай,
Куди веде його весна крилата.
Та тричі той блажен, який за чай
І хліб теж не схотів себе продати,
Але, минаючи тропу розлук,
Зостався, щоб зазнати хресних мук...

(Юрій Клен)

Група 1

«ЯК ПЕС ГОЛОДНИЙ...»

Як пес голодний, кинутий і гнаний,
Блукаю я по вулицях чужих...
Сміється з мене жах, глузує, неблаганний,
З думок сполоханих моїх.

Сміється цілий світ... Мовчать спокійно друзі,
Вмира без відгуку мій крик,
Іду кудись в сльозах, в ганьбі, в нарузі,
За роки я до всього звик.

А сни вночі, як яструби прокляті,
На частки душу рвуть... Встаю,
З кутка в куток ходжу у темряві по хаті
І втому, змучений, ловлю.

Впаду, і ніжно тихий, дивний сон злітає:
Далеко все — і сльози, і ганьба...
Мене хтось піснею широкою стріває,
І квіти кидає захоплена юрба.

(Олександр Олесь)

Група 2

«О ПРИНЕСІТЬ ЯК НЕ НАДІЮ...»

О принесіть як не надію,
То крихту рідної землі:
Я притулю до уст її
І так застигну, так зомлію...

Хоч кухоль з рідною водою!..
Я тільки очі напою,
До уст спрагнїлих притулю,
Торкнусь душею вогняною.

(Олександр Олесь)

Група 3

НА ЧУЖИНІ

Про Україну ані чутки!
Живе? умерла? міцно спить?..
У серці гадом в'ються смутки,
Душа завмерла і мовчить;
Холодним болем отупіння
Ущерть налита голова,

І ринуть в пїтьму безгоміння
Без слїду мислї і слова...
Де взять його, отрути зїлля,
Заворожить гнїтючий сум,
Розвіять чорне божевілля,
Розбити долі наглий глум
І в чарах тихої дрїмоти
Згубити дійсності чуття,
Забути болї і гризоти
В міцних обіймах небуття!
О краю мій, моє кохання!
Лани широкі, гір шпилї!
О сльози Рідної Землї! —
Вас не забути до сконання!..

(Спиридон Черкасенко)

Самостійна робота.

Прочитайте текст, визначте його тему, ідею та стильову приналежність. Укажіть прості та складні речення. Виконайте повний синтаксичний розбір одного простого та одного складного речень.

РІДНЕ СЛОВО

Мова народу — краший, що ніколи не в'яне й вічно знову розпускається, цвіт усього його духовного життя, яке починається далеко за межами історії. У мові одухотворяється весь народ і вся його батьківщина; в ній втілюється творчою силою народного духу в думку, в картину і звук небо вітчизни, її повітря, її фізичні явища, її клімат, її поля, гори й долини, її ліси й

ріки, її бурі й грози — весь той глибокий, повний думки й почуття, голос рідної природи, який лунає так гучно в любові людини до її іноді суворой батьківщини, який відбивається так виразно в рідній пісні в рідних мелодіях, в устах народних поетів. Проте у світлих, прозорих глибинах народної мови відбивається не тільки природа рідної країни, але й уся історія духовного життя народу. Покоління народу проходять одне за одним, але результати життя кожного покоління залишаються в мові — у спадщину потомкам. У скарбницю рідного слова складає одне покоління за другим плоди глибоких сердечних рухів, плоди історичних подій, вірування, погляди, сліди пережитого горя і пережитої радості,— одне слово, весь слід свого духовного життя народ дбайливо зберігає в народному слові. Мова є найважливіший, найбагатший і найміцніший зв'язок, що з'єднує віджилі, живущі та майбутні покоління народу в одне велике історичне живе ціле. Вона не тільки виявляє собою

Тут і далі схеми синтаксичних розборів дивись у додатку 2.

VI. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

Інтерактивна вправа «Мікрофон».

— Сьогодні на уроці я дізнався дізналася)...

VII. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Вивчити теоретичний матеріал за підручником.
2. Виконати вправу (на вибір учителя).
3. Знайти цікавий матеріал про важливі відкриття українців-діаспорян.

Прочитайте текст, визначте його тему, ідею та стильову приналежність. Укажіть прості та складні речення. Виконайте повний синтаксичний розбір одного простого та одного складного речень.

РІДНЕ СЛОВО

Мова народу — кращий, що ніколи не в'яне й вічно знову розпускається, цвіт усього його духовного життя, яке починається далеко за межами історії. У мові одухотворяється весь народ і вся його батьківщина; в ній втілюється творчою силою народного духу в думку, в картину і звук небо вітчизни, її повітря, її фізичні явища, її клімат, її поля, гори й долини, її ліси й ріки, її бурі й грози — весь той глибокий, повний думки й почуття, голос рідної природи, який лунає так гучно в любові людини до її іноді суворой батьківщини, який відбивається так виразно в рідній пісні в рідних мелодіях, в устах народних поетів. Проте у світлих, прозорих глибинах народної мови відбивається не тільки природа рідної країни, але й уся історія духовного життя народу. Покоління народу проходять одне за одним, але результати життя кожного покоління залишаються в мові — у спадщину потомкам. У скарбницю рідного слова складає одне покоління за другим плоди глибоких сердечних рухів, плоди історичних подій, вірування, погляди, сліди

пережитого горя і пережитої радості,— одне слово, весь слід свого духовного життя народ дбайливо зберігає в народному слові. Мова є найважливіший, найбагатпій і найміцніпій зв'язок, що з'єднує віджилі, живуці та майбутні покоління народу в одне велике історичне живе ціле. Вона не тільки виявляє собою

Прочитайте текст, визначте його тему, ідею та стильову приналежність. Укажіть прості та складні речення. Виконайте повний синтаксичний розбір одного простого та одного складного речень.

РІДНЕ СЛОВО

Мова народу — кращий, що ніколи не в'яне й вічно знову розпускається, цвіт усього його духовного життя, яке починається далеко за межами історії. У мові одухотворяється весь народ і вся його батьківщина; в ній втілюється творчою силою народного духу в думку, в картину і звук небо вітчизни, її повітря, її фізичні явища, її клімат, її поля, гори й долини, її ліси й ріки, її бурі й грози — весь той глибокий, повний думки й почуття, голос рідної природи, який лунає так гучно в любові людини до її іноді суворої батьківщини, який відбивається так виразно в рідній пісні в рідних мелодіях, в устах народних поетів. Проте у світлих, прозорих глибинах народної мови відбивається не тільки природа рідної країни, але й уся історія духовного життя народу. Покоління народу проходять одне за одним, але результати життя кожного покоління залишаються в мові — у спадщину потомкам. У скарбницю рідного слова складає одне покоління за другим плоди глибоких сердечних рухів, плоди історичних подій, вірування, погляди, сліди пережитого горя і пережитої радості,— одне слово, весь слід свого духовного життя народ дбайливо зберігає в народному слові. Мова є найважливіший, найбагатпій і найміцніпій зв'язок, що з'єднує віджилі, живуці та майбутні покоління народу в одне велике історичне живе ціле. Вона не тільки виявляє собою